

Juhis

Füüsiline isik kui sidusettevõtja vähese tähtsusega abi andmisel

1. Millal moodustab füüsilisest isikust enamusomanik äriühinguga ühe ettevõtja?

[Euroopa Komisjoni määruse \(EL\) nr 1407/2013](#), milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (edaspidi *VTA määrus*) kohaselt on ühele ettevõtjale antava abi kogusumma 200 000 eurot kolme aasta jooksul. Artiklis 2(2) selgitatakse mida tähendab mõiste „üks ettevõtja“.

Normist selgub, et sisuliselt kehtib VTA piirmäär sidusettevõtjatest moodustuva grupi kohta.

Kuigi VTA määruse artiklis 2 ei ole mainitud füüsilist isikut kui ettevõtjat, siis arvestades [Euroopa Komisjoni määruse \(EL\) nr 651/2014](#) (edaspidi *üldine grupierandi määrus*) I lisas antud ettevõtte definitsiooni¹ ning Euroopa Komisjoni [riigiabi mõiste teatise](#) punktide 7²-12 selgitusi, ei ole keeruline järeldada, et ka füüsiline isik võib tegeleda majandustegevusega ehk pakkuda turul kaupu ning teenuseid. Pigem oli ebamäärane, kas ja millal on füüsiline isik (sidus)ettevõtja seoses äriühingus osalemisega.

Küsimust käsitlenud kohtulahendis *C-222/04 Cassa di Risparmio di Firenze*³ nentis kohus, et *kõige sagedamini tegeletakse majandustegevusega otse turul. Siiski ei ole välistatud, et majandustegevus koosneb selliste asjaolude kogumist, kus üks üksus on otseselt turuga kontaktis ja teisalt terviku moodustava majandusüksuse sees seda üksust kontrolliv üksus on kaudselt turuga seotud (p 110). Sellega seoses tuleb rõhutada, et üksnes osaluste, isegi kontrollosaluste omamisest ei piisa, et nende osaluste omaniku tegevust majandustegevuseks lugeda, kui see tekitab üksnes aktsionäriks või osanikuks olemisega kaasnevate õiguste kasutamist ning olenevalt olukorrast dividendide saamist, mis on lihtsalt omandi viljad (p 111).*

Kuigi eeltoodud kohtuvaidluse osapooled olid juriidilised isikud, kohalduvad Euroopa Komisjoni hinnangul samad põhimõtted füüsilistele isikutele⁴.

Järelikult võib teatud tingimustel lugeda füüsilise isiku majandustegevuseks ka erinevate ettevõtete omamist, kui omanik osaleb aktiivselt ettevõtte juhtimises⁵.

2. Millal on füüsilisest isikust enamusomaniku tegevus majandustegevus?

Komisjoni vastused sellele küsimusele on küll varieerunud, kuid läbivalt on viidatud *Cassa di Risparmio di Firenze* lahendis antud seisukohale, et pelgalt passiivse omaniku õigusi omades ei saa osanikku/aktsionäri ettevõtteks pidada.

¹ Ettevõtte on korrapärase majandustegevusega tegelev mis tahes üksus olenemata selle õiguslikust vormist. See hõlmab näiteks majandustegevusega füüsilisest isikust ettevõtjaid ja perettevõtteid ning äriühinguid ja ühendusi.

² Isik on ettevõtja, kui ta tegeleb majandustegevusega. Majandustegevus on igasugune tegevus, mis seisneb kaupade või teenuste pakkumises teatud turul.

³ Euroopa Kohtu 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas *Cassa di Risparmio di Firenze SpA* ja teised, [C-222/04](#), ECLI EU:C:2006:8, punktid 107–118 ja 125.

⁴ E-Wikis 13.03.2020 Tšehhile antud vastus.

⁵ E-Wikis 24.04.2019 Slovakkiale antud vastus.

Näiteks vastas komisjon 07.01.2017 e-Wiki vahendusel Lätile: „... see (ettevõtete sidumine) ei kehti aktsionäri (isegi enamusosaluse) puhul, kes on kehtestanud korporatiivse korra, mis välistab tal otsese või kaudse osalemise ettevõtte juhtimises.“

Selles, kui intensiivne peab olema enamusomaniku sekkumine äriühingu tegevusse, et see oleks käsitletav majandustegevusena, ei ole kuni viimase ajani täit selgust olnud.

Teemat puudutavas peamises kohtulahendis on majandustegevuse sisu määratletud küllaltki üldiselt. Kohus kirjutab: *äriühingus kontrollosalust omavat üksust, kes tegelikult ka seda äriühingut kontrollib, sekkudes otseselt või kaudselt selle juhtimisse, tuleb lugeda aktiivselt kontrollitava ettevõtja majandustegevuses osalevaks*⁶.

Kohtuotsuse tähendus sai selgemad piirid, kui komisjon selgitas 2020. aastal liikmesriikidele antud vastustes, et **äriühingu enamusomanik tegeleb ettevõtlusega, kui ta omab õigust nimetada äriühingu juht- või kontrollorgani liikmeid või on ise nende organite liige**⁷.

3. Millal tegeleb füüsisest isikust enamusomanik majandustegevusega OÜ-s ja AS-s?

Äriseadustiku (ÄS) § 168 lg 1 p 3 ja 4 järgi kuulub osanike pädevusse nõukogu liikmete või nõukogu puudumisel juhatuse liikmete valimine. Aktsiaseltsi nõukogu liikmed valib ja kutsub tagasi aktsionäride üldkoosolek (ÄS § lg 1 § 319).

Arvestades komisjoni antud juhiseid ning eeltoodud õigusnorme, tegeleb enamusomanik Eestis registreeritud osaühingute (OÜ-d) ja aktsiaseltside (AS-d) puhul üldjuhul alati majandustegevusega ning ühendab seetõttu tema omandis olevad ettevõtted üheks majandusüksuseks.

Samas isikud, kes vaid omavad mitmes äriühingus võrdses koguses osasid/aktsiaid (50% ja 50%), ei ole riigiabi mõistes ettevõtjad, sest neil ei ole kontrolli ühingu üle.

Tähelepanuta ei saa jätta üldreegli suhtes kehtivaid erandeid. Nimelt võivad osanikud ÄS § 154¹ alusel määrata põhikirjas osanike õigused seadusest erinevalt. OÜ põhikirjas võib kehtestada erisused osaniku häältearvus. Näiteks võivad osanikud anda mõnele osanikule rohkem hääli hoolimata tema rahalise panuse suuruselt, samuti määrata osanike võimalikud eriõigused seoses juhatuse või selle olemasolul nõukogu liikmete nimetamisel. Järelikult on võimalik, et enamusomanik ei oma ainuisikuliselt kontrolli äriühingu üle või on sellest tervikuna loobunud. Niisugusel juhul ei ole enamusomanik sidusettevõtja VTA määruse artikli 2 tähenduses.

Sarnane erisus kehtib ASi puhul. Vastavalt ÄS §-le 237 võib AS välja lasta hääleõiguseta ehk eelisaktsiaid. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt ei või eelisaktsiate nimiväärtuste või arvestuslike väärtuste summa olla suurem kui 1/3 aktsiakapitalist. Niisugusel juhul võib enamusaktsionär näiteks omada 2/3 aktsiatest, kuid hääletamisel osaleb vaid 1/3 häältega, mis ei anna talle kontrolli

⁶ Euroopa Kohtu 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas Cassa di Risparmio di Firenze SpA ja teised, C-222/04, ECLI EU:C:2006:8 p 112.

⁷ 03.11.2020 Luksemburgile antud vastus: „In the given example, since the natural person holds 100% of A and B, he/she carries out an economic activity and has control over them. Hence, A and B are part of a single undertaking“; 13.03.2020 Lätile antud vastus: „However, if a natural person is involved in any kind of form of managements (such as rights to vote, appointment of board, acting in supervisory board, management of shares), the person is deemed to have an economic activity. It follows that if the company owner acts in the company board or supervisory board of different companies, it is considered to have an economic activity. Hence, the owner and the companies constitute a ‘single undertaking’ within the meaning of the de minimis Regulation.“

ühingu üle. Tulemus on sama, mis OÜ puhul – enamusaktsionär ei ole ettevõtja, kes moodustaks koos AS-ga majandusüksuse.

4. Millal loetakse füüsiline isik ettevõtjaks teiste juriidiliste isikute puhul?

Peale osaühingute ja aktsiaseltside taotlevad abi mitmed muud isikud, mistõttu tuleks hinnata füüsilise isiku rolli ka teistes juriidilistes isikutes.

Eraõiguslike juriidiliste isikutena võivad riigiabi saada täisühing, usaldusühing, tulundusühistu, mittetulundusühing või sihtasutus. Äriühingud on nendest küll vaid esimesed kolm, aga füüsiline isik võib kontrolli omada ka mittetulundusühingus (MTÜ) või sihtasutuses (SA).

Täisühingus on igal osanikul õigus ja kohustus osaleda ühingu juhtimises (ÄS § 88 lg 1). Ühingulepinguga võib juhtimise õiguse anda ühele või mitmele osanikule. Sel juhul ei osale teised osanikud täisühingu juhtimises (ÄS § 88 lg 2). Järelikult võib täisühingus olla nii neid osanikke, kes tegelevad majandustegevusega kui ka passiivseid omanikke. Kontrollimise aluseks on ühinguleping.

Usaldusühingus ei ole usaldusosanikul õigust ühingut juhtida, kui ühingulepinguga ei ole ette nähtud teisiti (ÄS § 128 lg 1). Järelikult üldjuhul ei tegele usaldusosanik majandustegevusega, sest seaduse tasandil on juhtimisõigus antud täisosanikule ning riigiabi kontekstis on ettevõtjaks täisosanik.

Mittetulundusühing ning tulundusühistu on ülesehituse ning juhtimisstruktuuri poolest sarnased. Kumbki peab omama vähemalt kahte liiget (tulundusühistuseaduse (TÜS) § 4 lg 1; mittetulundusühingute seadus (MTÜS § 5)). Liikmed võivad olla nii füüsilised kui juriidilised isikud. Liikmetest koosneva üldkoosoleku pädevusse kuulub juhatuse liikmete valimine (TÜS § 39; § 19 lg 1 p 1). Riigiabi tähenduses majandusüksus võib füüsilise isiku ja ühingu/ühistu vahel tekkida siis, kui ühistu/ühingu liikmed on füüsilisele isikule kuuluvad juriidilised isikud, kes omakorda omavad ühistus/ühingus häälteenamust. Selline seos tundub esmapilgul vahest liialt kauge, kuid komisjon on seisukohal, et VTA andmisel ei saa piirduda ettevõtete seostamisega ema- ning tütarettevõtte tasandiga, sest see oleks vastuolus VTA määruse art 2 (2) viimase lõikega⁸.

Sihtasutuste seaduse (SAS) § 6 lg 1 p 4 kohaselt määravad asutaja(d) asutamisosusega SA juhatuse ning nõukogu liikmed. Nõukogu liikmete valimise kord nähakse ette asutajate kinnitatud põhikirjas (SAS § 6 lg 1 ja 2). Nõukogu üldjuhul põhikirja muuta ei saa. Füüsiline isik võib SA üle kontrolli omada juhul, kui ta on ainuke SA asutaja või asutajaks on füüsilisele isikule kuuluv äriühing. Kui asutajaid on mitu, ei saa füüsiline isik SA-s riigiabi tähenduses majandustegevusega tegeleda, sest mitme asutaja puhul peavad asutajad oma õigusi teostama ühiselt, kui asutamisosusega ei ole ette nähtud teisiti (SAS § lg 4).

⁸ 23.04.2019 e-Wiki vahendusel Lätile antud vastus: *Article 2(2) of the De minimis Regulation provides that enterprises having any of the relationships referred to its (a)-(d) through one or more other enterprises shall be considered to be a single undertaking. It is, therefore, not possible to provide an indication on the number of levels to be taken into account to assess the links between these undertakings.* 19.07.2019 Eestile antud vastus: *This clarifies that in your example all 3 entities (i.e. A, B, C) are to be considered as a single undertaking, since A owns a majority of B and B owns a majority of C. This means that the common threshold for the single undertaking consisting of A, B & C is EUR 200 000.*